

Jak můžeme jako jednotlivci přispět k zadržení vody v krajině

Klimatická změna, globální oteplování, sucho, povodně, eroze, vymírání jehličnatých lesů a živočišných druhů – zásadní výzvy, se kterými my, jednotlivci, zdánlivě nemůžeme nic dělat, jelikož hlavním činitelem vedoucím ke zmíněným problémům je zjevně samotný způsob fungování naší civilizace. Nicméně možnost přispět, byť i jen malým dílem, k prosazení pomalé, ale přesto potřebné změny, tu je.

na jaře dlouho drží kaluže, často postačí místo prohloubit, aby se tam voda stahovala a udržovala ještě déle. Zde se bude dařit i obojživelníkům, hmyzu, ptákům. Mám-li několikahektarový kompaktní půdní blok, mohl bych směřovat k obnově remízků, mezí, alejí, abych přispěl k omezení eroze a k znovuvytvoření podmínek pro život drobných živočichů, ptactva.

A proč by měli mít zemědělci zájem přirozené prvky do krajiny vracet? Pomohou snižovat zmiňovanou vodní a větrnou erozi a zachovávat tak bonitu půdy. Ve zdravé krajině, která přirozeně zadržuje vodu, nedochází k častým povodním. Takový ekosystém se dokáže lépe vyrovnávat se suchem a zlepšuje podmínky pro život živočichů, kteří zde mohou žít v přirozené rovnováze – více hmyzu

V jakém horizontu vůbec uvažujeme, pokud jde o vlastní život, rodinu, lidskou společnost? V jakém světě chci, aby mé děti a jejich děti žily, a co konkrétního pro to mohu udělat? Známa moudrost říká „Chceš-li změnit svět, změň sám sebe“. Mohu se svobodně rozhodnout, jak naložím se svým volným časem a se svými penězi. Poletím na dalekou exotickou dovolenou? Budu nakupovat potraviny a nápoje z druhého konce světa? Mám zařezaný dům? Vyměnil jsem kotel na uhlí? Splachuji stále pitnou vodu? Sbíráím dešťovku? Mohl bych si vyrábět elektřinu?

Kromě těchto rozhodnutí mohu jít o krok dále ve snaze přispět k prevenci vysoušení krajiny, vodní i větrné eroze a k podpoře biodiverzity. Možná mám pozemek, kde kdysi byl mokřad, tůň, rybník, meandrující tok. Daly by se obnovit? Na louce, kde se

**Jedna ze tří tůní ve Velké Vsi.
Letos tam vznikají další tři.**

Kopání tůň u Vávrů bylo s nasazením rodiny, kamarádů i lehké techniky za dva dny hotové.

znamená i více ptáků, více ptáků znamená i více dravců, více dravců znamená i méně přemnožených hrabošů apod.

Zemědělec sice přijde o nepatrnou část své produkční plochy, to ale může být vykompenzováno uchováním bonity půdy, zlepšením vodního režimu, zvýšením biodiverzity a ekologické stability území. Na louce, v místě, kde se přirozeně stahuje voda, se stejně z jara boří traktory. Třeba mi stojí za to zajistit si souhlas úřadů (zejména pokud hospodařím na chráněném území) k tomu, abych tam mohl vybudovat tůň. I mezi politiky už se začíná hovořit o větší podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělské půdy, kam spadají i mokřady, tůně, remízky apod.

Některá opatření ani nenesou riziko krácení dotací, např. vytvoření mokřadu jakožto krajinného prvku. Novelizované nařízení vlády č. 307/2014 Sb. uvádí: „Mokřadem se rozumí samostatný útvar neliniového typu s minimální výměrou 100 m² sloužící k zajištění retence vody v krajině s cílem udržovat přirozené podmínky pro život vodních a mokřadních ekosystémů (např. tůň, zaplavované nebo mokré louky, prameniště atd., pozn. autorů) dle § 2 odst. 2 písm. i) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.“

Mokřady jako ekologicky významné prvky (EVP) mohou být vymezeny na periodicky nebo trvale podmáčených půdách. Za mokřad lze považovat plochu podmáčenou po dobu minimálně tří měsíců v roce, ale tato podmínka nemusí být splněna každoročně (s ohledem na aktuální klimatické podmínky). Podmínky stanoviště

Tůně v zimě u Vávrů na pastvině - horní tůň zamrzá později, sytí ji podpovrchový odtok z půdy.

musí umožňovat rozvoj mokřadních společenstev, která jsou svým složením zpravidla odlišná od okolních zemědělských kultur, a po vymezení se předpokládá jejich spontánní vývoj.

V případech, že má zemědělec v plánu založit nový krajinný prvek (KP) na existujícím pozemku (například z fondů PPK, OPŽP, KPÚ, soukromé zdroje) a zároveň by rád čerpal i nadále na tuto plochu dotace (SAPS, LFA, AEO), je nutné dohlédnout na to, aby takovýto KP splňoval některou z definic dle zmíněného nařízení vlády č. 307/2014 Sb.

Ekologicky významný prvek (EVP) mokřad vymezuje regionální pracoviště AOPK ČR, eventuálně Správa CHKO na žádost majitele/uživatele zemědělského pozemku, či z vlastního podnětu. Je žádoucí, aby zemědělec v případě, že nehospodaří na vlastních pozemcích, projednal vymezení mokřadu i s vlastníkem pozemku. Poté místní pracoviště SZIF zakreslí a zaregistruje nově vzniklý vnitřní EVP. V takovém

případě bude možné na jeho plochu rovněž obdržet platbu stávajících podpor.

K vybudování tůň někdy stačí jen pár kamarádů s rýčem a basa piva, jindy se vyplatí použít menší či střední bagr. Vodní zákon (č. 254/2001 Sb.) považuje tůň za terénní úpravu, nikoliv vodní dílo, protože nejde o technický objekt. Bez ohlášení vodoprávnímu úřadu lze tůň budovat za předpokladu, že má maximálně 1,5 m hloubky a rozlohu do 300 m², nemá společnou hranici s pozemní komunikací, nenachází se v chráněném území (národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní památky), nenachází se

v zastavěném území a je neprůtočná.

V našich podmínkách (CHKO Broumovsko) je tedy třeba získat příslušné úřední souhlasy. Při budování větší tůň nebo jejich soustavy je potřeba zajistit i potřebné finance. Může být jednodušší spojit se s dalšími zájemci, využít místní spolek, požádat o podporu obec, kraj, ministerstva, sponzory, nadace.

Spolek JULINKA z Police nad Metují se aktivitám na zádrž vody v krajině věnuje již druhým rokem. Loni se nám za pomoci mnoha místních i přespolních dobrovolníků, majitelů pozemků a za finanční podpory donorů a Správy CHKO Broumovsko podařilo vybudovat 17 nových tůň, vysázet alej a smíšený les. Veškeré podpory si velmi vážíme a důvěru v náš spolek se snažíme oplácet tím, že pomáháme místním zájemcům o tůně i ekologicky hospodařícím zemědělcům. Letos přidáváme dalších 13 tůň, alej a kus lesa. Vydali jsme i drobnou publi-

« kaci pro zájemce o budování tůň (cz/@manual_tune), kde se zaměřujeme zejména na administrativní a finanční stránku věci.

Spolu se spřízněným spolkem Živá voda se snažíme propagovat Model Živá krajina (spolecneprotisuchu.cz/model-ziva-krajina), který komplexními úpravami usiluje o adaptaci krajiny na klimatickou změnu. Detailně ho v Selské revui (č. 5/2020) představil Jiří Malík v článku „Živá krajina – zvládneme se k ní ještě vrátit?“, viz ziva-voda.biz/ziva-krajina-zvladneme-se-k-ni-jeste-vratit. Naši dobrovolníci pomáhají v rámci tohoto modelu mapovat povodí místních toků a připravují návrhy terénních opatření na zádrž vody. JULINKA se tak snaží přispět k systematickému přístupu na obnovu krajiny a inspirovat spoluobčany ke konkrétní individuální akci.

Dobrovolníci při ručním kopání tůně u Březové.

Kaskáda tří tůň ve Vižňově (čtvrtá tůň vznikla letos v létě).

Jako jednotlivci tedy máme možnost přispět ke zvelebení krajiny, v níž žijeme, i kdyby naše činnost byla jen kapkou v moři (nebo raději v tůni či mokřadu).

30. 9. 2021

text: Pavel Pinkava, projektový koordinátor spolku JULINKA a Filip Vávra, drobný soukromý zemědělec
foto: archiv spolku JULINKA

O spolku JULINKA a o autorech článku

Cílem spolku JULINKA je podporovat rozvoj občanské společnosti, vytvářet podmínky pro rozvoj dobrovolnictví a občanských iniciativ, přispívat k ochraně přírody a zachování kulturního dědictví na území CHKO Broumovsko. Dosavadní aktivity zahrnují např. organizaci deseti ročníků festivalu dokumentárních filmů Jeden svět, oživení klášterních zahrad, úpravu prameníku Julinky, vybudování 30 tůň, výsadbu stromů, opravu a modernizace turistických cest na stolové hoře Ostaš a v Broumovských stěnách, opakovanou organizaci Dne řemesel atd., viz julinka.polickej.net.

Ing. Pavel Pinkava (*1971) vystudoval mezinárodní vztahy na VŠE Praha. Pracoval v několika neziskových organizacích a institucích zaměřujících se zejména na rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc. Od roku 2020 je dobrovolným koordinátorem programu na zádrž vody v krajině ve spolku JULINKA. Na svém zemědělském pozemku má díky pomoci kamaráda s bagrem a party dobrovolníků kaskádu čtyř tůň. Letos tam zakládá 600 m dlouhý mezní pás a alej.

Mgr. Filip Vávra (*1982) vystudoval systematickou biologii a ekologii na UP v Olomouci, pracoval jako projektový koordinátor v Bioinstitut o.p.s., jako referent státní správy ochrany přírody a v současnosti se věnuje pastevnímu chovu ovcí, včelaření, pěstování zeleniny dle principů regenerativního zemědělství. Dále se ve spolku Živá voda z. s. zabývá problematikou adaptace krajiny ČR na změnu klimatu a její aplikací v zemědělské krajině.

